

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

Курсова робота з зіставного мовознавства на тему:

Евфемізми на позначення статі
в сучасній англійській та українській мовах

студентки групи Па 03-21
факультету германської філології і перекладу
денної форми здобуття освіти
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури (переклад
включно), перша — англійська
освітньо-професійної програми Англійська мова і друга іноземна мова:
усний і письмовий переклад у бізнес-комунікації
Дергільової Ольги Олександрівни

Науковий керівник:

Доктор філологічних наук, доцент

Шутова М. О.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ 2024

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of Germanic and Finno-Ugrian Philology

Term Paper

Euphemisms for gender in Modern English and Ukrainian languages

OLHA DERHILOVA

Group IIa 03-21

Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser

Assoc. Prof.

MARIA SHUTOVA

PhD (Philology)

Kyiv 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ ПОЛЕ ПОНЯТТЯ "ЕВФЕМІЗМ"	6
1.1. Визначення та походження евфемізмів	6
1.2. Роль та функції евфемізмів	8
1.3. Особливості вживання евфемізмів в англійській мові.....	10
1.4. Особливості вживання евфемізмів в українській мові	11
Висновки до Розділу 1.....	12
РОЗДІЛ 2. ГРАМАТИЧНІ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ	
ЕВФЕМІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ СТАТІ	13
2.1. Граматичні риси евфемізмів на позначенням статі в сучасних англійській та українській мовах	13
2.2. Характерні риси евфемізмів на позначення статі в англійській та українській мовах	14
2.3. Семантичні особливості евфемізмів на позначення статі в англійській та українській мовах	15
Висновки до Розділу 2.....	18
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	18
РЕЗЮМЕ	19
RESUME	21
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	22
ДОДАТОК 1	25

ВСТУП

Евфемізми — це широко використовуваний мовний засіб, покликаний задля трансформації так званих "табуйованих" термінів у їхні доречніші відповідники, які несуть більш позитивне значення. Дана робота присвячена вивченню евфемізмів на позначення статі шляхом проведення автентичного дослідження питомого поняття в різноманітних контекстах та типах текстів з метою досягнення нових результатів. Актуальність поданої теми зумовлена тим, що сьогодні суспільство стрімко крокує в напрямку гендерної рівності й надзвичайно важливим є використання, а тому й вивчення спрямованих на це мовних засобів, незважаючи на те, що евфемізми на позначення статі досі були відносно вузькою категорією порівняно з рештою типів евфемізмів.

Метою курсової роботи є здійснення ґрунтовного аналізу та дослідження евфемізмів на позначення статі в порівнянні їхнього використання в українській та англійській мовах та опираючись на вже існуючі праці на тему евфемізмів загалом. Другорядною метою виступає реалізація спроби докладного вивчення синонімічного різноманіття евфемізмів у різних контекстах та умовах.

Теоретичною основою дослідження в роботі стали:

1. Праці іноземних та вітчизняних науковців у галузі лінгвістики, семантики, мовознавства та соціології, які прямо чи дотично стосуються теми курсової роботи (К. Баррідж, К. Аллан, М. Ставицька, М. Касас Гомез, Г. Юл, І. Бухсталлер, Б. Зібенхаар, М. Брус).
1. Публікації українських та закордонних ЗМІ, у яких розглядається лінгвістичний аспект статі та гендеру (Research Journal of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, НБУВ Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, ResearchGate).
2. Дослідження евфемізмів-неологізмів, які виникли після початку та в ході повномасштабного вторгнення РФ в Україну (Н. М. Тимошук, О. В. Харченко).

Для вирішення поставлених завдань та перевірки гіпотези в курсовій роботі використовувалися такі **методи дослідження**, як докладний аналіз різноманітних практичних досліджень фахівців у сфері лінгвістичних наук; теретичний аналіз наукової, художньої та публіцистичної літератури; дослідження попередньо проведених праць на теми, дотичні до тієї, яка розглядається в поданій курсовій роботі; проведення порівняльного аналізу евфемізмів на позначення одного поняття в англійській та українських мовах на основі інтерв'ю та політичних промов.

Завдання:

- ознайомитися з попередніми роботами на цю та інші теми, які мають стосунок до головної;
- порівняти особливості вживання та утворення евфемізмів в англійській та українських мовах;
- проаналізувати семантику досліджуваного поняття;
- визначити граматичні властивості евфемізмів на позначення статі.

Об'єктом дослідження виступають евфемізми як лексичне явище.

Предметом дослідження є евфемізми на позначення статі в сучасній англійській та українській мовах, їхні типи, граматичні та семантичні особливості.

РОЗДІЛ 1. ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ ПОЛЕ ПОНЯТТЯ "ЕВФЕМІЗМ"

1.1. Визначення та походження евфемізмів

Існує далеко не одне визначення поняття "евфемізм". Дійсно, деякі дослідники, як-от Кейт Баррідж та Кіт Аллан, дотримуються думки, що евфемізми покликані задля позначення табуйованих виразів та тем. (Allan and Burr ridge, 2006).

У своїх подальших дослідженнях Баррідж дійшла також висновку, що загалом евфемізми — це приємні чи необразливі варіанти виразів, використання яких може нанести шкоди комунікативній меті конкретного мовця у конкретній мовленнєвій ситуації. (Burr ridge, 2012).

У трактуванні Г'юза, в свою чергу, простежується критичніше ставлення до евфемізмів. Так, у цьому випадку евфемізм визначається як "використання навмисно непрямих, конвенційно неточних або соціально "зручних" способів позначення табуйованих, сором'язливих або неприємних тем". (Hughes, 2006).

Схожої думки дотримується й Брейн, який переконаний, що термін "евфемізм" радше пов'язаний з мовленнєвою компенсацією, а також "небажанням дивитися в очі реальності". (Brain, 1979).

Перша згадка поняття "евфемізм" датується 1656 роком, коли англійський лексикограф Томас Блаунт ввів його в ужиток у своїй книзі "Глосографія". Слово походить від грецького "eúphēmos", яке в загальному позначає фігуру мови, яка заміняє негативне, зловісне значення протилежним, та де "eu-" можна витлумачити як "добра, хороша", а "phēmos" — як "слава". Так, цікавим та одним з найбільш першорядних прикладів є заміна загального імені давньогрецьких богинь помсти (ширше відомих як "фурії") "Еринії" ("Erinyes") на "Евменіди" ("Eumenides"), де префікс "eu-", як було зазначено вище, надає слову позитивного відтінку, вірогідно в надії викликати прихильність богинь. (Burchfield, 1985).

На противагу евфемізмам виступають дисфемізми. Аллан і Баррідж стверджують, дисфемізм — це вираз, що несе неприємний чи зумисно

дошкульний зміст для окремих людей або суспільних груп та виступає на противагу й заміняє евфемізм або термін, який не є питомо позитивним чи негативним. Наприклад, в англійській мові слово *pig* може вживатися як нешанобливе звертання до офіцера чи офіцерки поліції, *rat* часто означає *traitor, snitch* (зрадник, стукач), *jeckass* — бовдур і т. п. У праці Аллана (2009) стверджується, що іноді під *yellow* мовець має на увазі боягуз, а *зелений*, у свою чергу, заміщає вираз *наївна людина, шмаркач*. В українській мові часто вживаються такі дисфемізми, як *баба* (жінка), *чорнорота* (жінка, балакуха), *ника* (обличчя). (Allan and Burrige, 2006).

Іспанський дослідник-мовознавець Мігель Касас Гомез пропонує цікаву інтерпретацію дисфемізмів. Посилаючись слова на португальського письменника Сілва Коррейя, він висловлює думку, що у деяких випадках слова з питомо позитивним значенням можуть сприйматися слухачем як образливі залежно від контексту. Наприклад, якщо людина, з якою ви перебуваєте в стосунках, які передбачають звертання на "ти", вживає ввічливішу форму "ви", вона може мати на меті вияв зневаги. Ілюстрацією цьому слугує уривок з тексту пісні Луїса Едуардо Ауте "Так, так, *сеньйоре*, і що ми можемо з цим зробити? ... Сподіваюся, я тебе роздратував, бо це було моїм наміром." (Casas Gómez, 2012).

В українській мові широко розповсюдженим та практично аналогічним прикладом є звертання "Шановний/Шановна", яке зазвичай позначає вияв поваги, але й часто вживається у розмовному стилі на початку звинувачувального або невдоволеного висловлювання.

Якщо систематично підходити до питання появи евфемізмів, можна прослідкувати їхній широкий застосунок у різних верств населення протягом багатьох століть. Так, існує значне різноманіття евфемізмів на позначення смерті — *край, скін, рішенець, безноса, кирпата, кістлява, permanent vacation* (безстрокова відпустка) та ін. Замість слова *померти* вважається коректнішим вживання наступних виразів: *to lose one's life* (втратити життя), *to pass a way* (віддати кінці), *to put an end to one's life* (накласти на себе руки/вбити

когось), *to breathe one's last* (зробити останніх подих), *пiти в краще місце* (*to go to a better place*), *сконати* (*to depart one's life*), *зустрітися з Творцем* (*to meet one's maker*) і т. п. Евфемізмом до слова *кохання* або *кохати* виступають такі вислови, як *being lovey-dovey*, *to be head over heels in love*, *пропадати* (за кимось), *відданий серцем*, *прикипіти серцем*, *пристати душею*, *уподобати*.

Л. Ставицька в своїй книжці "Українська мова без табу" (2008) заглиблюється в тему української нецензурної та табуйованої лексики й надає чимало прикладів метафоричних та евфемістичних заміників термінів, які стосувалися сексу. Так, *пеніс* заміщували такими словами, як *рак*, *качан*, *перець*, *півень*, *соловей*, *шило*, *окунь* і т. п. *Вульва* теж мала доволі багато завуальованих назв: *курка*, *голубка*, *вишенька*, *поцька*, *криниченька*, *пампушка*. Історичний лінгвістичний аналіз показує, що такі евфемізми існували завжди, і чим більш табуйованим було поняття чи явище, тим винахідливіші його замітники вигадували люди. (Ставицька, 2008).

1.2. Роль та функції евфемізмів

Беззаперечно, першочерговою роллю евфемізмів варто вважати змінення концептуального сприйняття окремого поняття чи явища у свідомості мовленнєвого реципієнта. Наприклад, відомо, що люди відчують помітний емоційний дискомфорт, стикаючись зі смертю, і в результаті цього з плином століть виникло безліч евфемізмів, які заміщали б первинний термін *смерть* — в англійській мові існують вирази як-от *to rest*, *to be gone*, *to pass away*; українці, в свою чергу, вживають такі фрази, як *упокоїтися*, *спочити*, *відійти* та ін. (Маковець, 2020).

У поданих прикладах можна прослідкувати подібності між евфемізмами та фразеологізмами (*idioms*), проте на мою думку, символічність та образність фразеологізмів, як стверджують Я. А. Баран та М. І. Зимомря, посилаючись на німецького вченого В. Шмідта, хоч і робить їх подібними до евфемізмів, та не прирівнює ці поняття. Евфемізми зазвичай представлені одним або кількома

словами та мають на меті виключно пом'якшити та відрегулювати початкове значення заміщеного слова, тоді як фразеологізми є значно ширшим поняттям. (Баран, Я. А., Зимомря М. І., 1999).

Касас Гомез схильний вважати, що однією з найголовніших функцій евфемізмів є функція експресивного підкреслення чи перетворення понять, які несуть суспільно негативне сприйняття, на слова із модифікованим значенням, наданим задля присвоєння їм певного престижу — своєрідного звеличення. Наприклад, низькооплачувані професії з не надто позитивною репутацією можуть підноситися на вищу соціальну сходинку шляхом використання евфемістичних заміників. Таким чином, початковий денотативний зміст слова *двірник (janitor)* покращується в очах громадськості при вживанні евфемізму *працівник міського господарства (urban property employee)*, так само як і *бортпровідник (flight attendant)* замість *стюардеса (air hostess)* (у цьому випадку ще й долається гендерна нерівність шляхом надання виразу нейтральності), *державний службовець в'язниці/тюремний наглядач (prison public servant/prison warden)* замість *тюремник (jailer)*, *rodent operative (борець/борчиня з гризунами)* замість *rat catcher (щуролов)*, *shoe repairer (майстер/майстриня з ремонту взуття)* замість *cobbler (чоботар)* і т. ін. (Casas Gómez, 2012).

Проте говорячи про експресивну роль евфемізмів Гомез наголошує, що важливо пам'ятати, що окрім позитивного, покликаного покращити суспільне сприйняття, існує й також можливий висміювальний ефект, який досягається шляхом надмірного перебільшення значимості тих чи інших професій та ремесел, надаючи їм абсурдного, гумористичного чи навіть вульгарного відтінку. Безліч прикладів можна спостерігати в літературі, телешоу та телефільмах, а особливо в соціальних мережах, де користувачі надзвичайно часто вдаються до таких мовних засобів як навмисно комічні метафори та евфемізми. Так, *ворожка (fortune teller)* перетворюється на *консультантку із загальних і неконкретизованих питань (general and unspecified issue consultant)*, *координатор внутрішнього переміщення та інформації (internal movement and*

information coordinator) можна вжити замість *порт'є* (*porter*), фахівець з логістики та розповсюдження документів (*logistics and document distribution specialist*) — кур'єр (*delivery person*), *petroleum transfer engineer* (інженер з перекачування нафтопродуктів) — *petrol pump attendant* (оператор АЗК), *landscape and plant engineer* (ландшафтний і рослинний інженер) — *gardener* (садівник), *unimportant affairs assistant* (фахівець у маловажливих питаннях) — *Member of Parliament* (народний депутат), *field nourishment consultant* (мобільний(а) консультант(ка) з харчування) — *waiter* (офіціант/офіціантка), *external human resource distributor* (зовнішній(я) розподільник(ця) людських ресурсів) — *taxi driver* (водій/водійка таксі), *visual therapy expert* (фахівець/фахівчиня з візуальної терапії) — *stripper* (стриптизер/стриптизерка) і под. Останнє несе вульгарний відтінок і, залежно від наміру мовця, може також виступати дисфемізмом. (Casas Gómez, 2012).

1.3. Особливості вживання евфемізмів в англійській мові

Зважаючи на те, що евфемізми утворюються шляхом використання слів з подібним, проте пом'якшувальним значенням, було б резонно дійти до висновку, що в більшості вони вживаються в художній літературі — прозі, поезії, драмі і т. д. Дійсно, письменники та мовці можуть вживати евфемізми задля, наприклад, візуального та аудіального сприйняття образливої для певних груп людей чи нецензурної лексики: *gosh* (*God*), *heck* (*hell*), *jeez* (*Jesus*), *shoot* (*shit*), *world of their own* (*mentally ill*). Тим не менш, аналізуючи різні види англомовних текстів, стає зрозуміло, що насправді найчастіше евфемізми можна спостерігати в масмедійному та політичному дискурсі. (Tony McEnergy, 2006).

Як правило, політики вдаються до пом'якшувальних засобів і зокрема евфемізмів у своїх промовах. Наприклад, Президент США Джозеф Байден неодноразово під час виступів зі звертанням до українського та американського народів вживав наступні вирази замість слова *war* (війна): *invasion*

(*вторгнення*), *aggression* (*агресія*), *battle for freedom* (*битва за свободу*) і т. ін. (Тимошук, 2023).

Колишній Прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон подібно Джо Байдену вдавався до таких евфемізмів, як *invasion* (*вторгнення*) та *aggression* (*агресія*) стосовно війни в Україні, а також *barbaric onslaught on your freedoms* (*варварський наступ на ваші (тут: українські) свободи*). У висловлюванні *Your pensioners told Russian soldiers to hop* (*Ваші пенсіонери сказали російським солдатам забиратися геть*) вираз *to hop* виступає евфемізмом до розпливчатої лайки, про оригінальний зміст якої можна лише здогадуватися. (European Pravda, 2023).

1.4. Особливості вживання евфемізмів в українській мові

В українській мові евфеміністичні вирази не надто часто використовуються в масмедіа, натомість характерні для зразків текстів художнього та розмовного стилю. Безперечно, вживання евфемізмів значною мірою залежить від контексту — як соціального, так і лігвістичного. Наприклад, існують військові та воєнні евфемізми. Відомо, що термін *антитерористична операція (АТО)* використовувався як заміник слова *війна*. До нещодавно утворених військових евфемізмів належать наступні: *концерт Кобзона* та *відкобзонити* (від імені померлого російського співака Кобзона, який завзято підтримував військове вторгнення в Україну; означає, що російські загарбники закінчать, як він), *затридні* (нереалістичні очікування), *бавовна* (від рос. "хлопок", що використовується ворогами замість слова "вибух"), *moped* (іранський дрон "Шахед", який при польоті видає звук, подібний до того, що можна почути від заведеного двигуна мопеда), *аналоговнет* (рос. зброя, яка була представлена як унікальна та надновітня, проте насправді виявилася неякісною та зробленою нашвидкуруч), *немає сечі терпіти пекельні борошна* (калька, утворена рос. ботами у соцмережах; використовується як кепкування над недбалими спробами ворога посіяти паніку серед українського населення). (Харченко, 2023).

У свою чергу, до літературних евфемізмів відносяться такі вирази, як *бути при надії* (*бути вагітною*), *віддати Богові душу* (*померти*) і т. ін. Існують також евфемізми, притаманні розмовному стилю (*та на хіба воно треба, цур тобі й нек*) та пов'язані з медициною (*діти-метелики* — діти, які народжуються із захворюванням під назвою бульозний епідермоліз). Одне поняття може мати кілька евфеміністичних відповідників — наприклад, замість *безробітний* вживають такі слова, як *незайнятий*, *у вільному польоті*, *вакантий*. (Марченко, 2020; Корнєлаєва, 2019).

Висновки до Розділу 1.

Отже, в першому розділі наведено визначення поняття "евфемізм" різних дослідників, досліджено його походження, функції, роль та особливості вживання евфемізмів в англійській та українських мовах. Було надано приклади різних типів евфемізмів, а також проведено аналіз промов Президента США Джозефа Байдена та колишнього Прем'єр-міністра Великої Британії Бориса Джонсона на наявність політичних евфемізмів.

У підсумку першого розділу, спираючись на наведені приклади та результати проведених досліджень, з впевненістю можна стверджувати, що, незважаючи на своє довге існування, евфемізми досі є актуальною темою для вивчення, адже було доведено, що їхні ролі та вигляд цілком здатні змінюватися з часом та залежно від створюваних контекстуальних середовищ.

РОЗДІЛ 2. ГРАМАТИЧНІ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕВФЕМІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ СТАТІ

2.1. Граматичні риси евфемізмів на позначенням статі в сучасних англійській та українській мовах

Грамати́ка — це наука, яка займається вивченням будови мови та укладанням правил зміни форм слів, їхнє поєднання між собою, результатом чого є утворення словосполучень та речень (Cambridge dictionary, 2024). Евфемізми, як і будь які мовні засоби, потрапляють у спектр інтересів граматики. Більше того, вони безперечно мають свої граматичні особливості.

Джон Лайонс виділяє такі граматичні одиниці як морфема, слово, словосполучення та речення. Евфемізми можуть виступати словами та словосполученнями у мовленні та на письмі. Наприклад, гендерно-нейтральні *human being* (людина), *жінка/чоловік легкої поведінки* (*streetwalker, madam, call boy/girl, seamstress*), *spouse* (член подружжя). Як проілюстровано в прикладах, слова жінка та чоловік можна замінити евфемізмами у формі як слів, так і словосполучень.

Граматична форма, будучи нероздільною з граматичним значенням (згідно з І. П. Ющуком), притаманна евфемізмам так само, як і решті слів. Так, евфемізми відмінюються, можуть бути виражені як в множині, так і в однині та мають різні роди. Детальніше розглядаючи останнє, варто зазначити, що в сучасній англійській та українських мовах з нормалізацією сприйняття питань сексуальності та гендеру в ужиток увійшли гендерно-нейтральні звертання та терміни (наприклад, особові займенники *they/them* (вони/їх)). Таким чином, сьогодні загалом замість *woman/man* (жінка/чоловік) доречніше використовувати *person* чи *individual*, що також є прикладом евфемізмів, однак з соціальною причиною виникнення. (Ющук, 1998).

Зменшувально-пестлива форма використовується здебільшого в романтичному контексті. Наприклад, замість *woman* вживається *birdie* (голубонька, пташечка) або *квіточка* (*rose, pretty flower*), *лисичка* (*foxy*), а замість *man* — *hubby* (чоловіченько, соколик). *Baby* (дитинка), *lover*

(*коханий/кохана/кохані*) та *sugar* (*солоденький/солоденька/солоденькі*) є гендерно-нейтральними.

В українській мові здавна існує таке поняття, як лінгвальна категорія жіночності чи фемінітивності, що означає "підпорядковану сукупність лексичних і словотвірних одиниць", притаманних "особам жіночої статі" (за Марією Брус). Для їхнього опису та вираження застосовуються й особливі словоформи "фемінітиви". (Брус, 2019).

Це поняття також притаманне англійській мові, проте тоді як українці головним чином утворюють фемінітиви шляхом суфіксації та додавання закінчень, характерних для іменників жіночого роду (*дипломатиня, лікарка, фармацевтиня, перекладачка, професорка*), то в англійській мові найчастіше можна спостерігати додавання слів на позначення жіночої статі *female* та *woman* (*female lawyer, chairwoman*).

В англійській мові зустрічаються більш нейтральні загальні позначення, тоді як в українській, завдяки категорії роду, існуванню відмінків, що у свою чергу спричиняє утворення різноманітних закінчень ("-а", "-я" характеризує жіночий рід; нульове закінчення найчастіше використовується для іменників чоловічого роду), поняття є чіткіше вираженими. Таким чином, в евфемізмах української мови легше розрізнити стать об'єкта. Наприклад, *голубка, любонька, відданиця, молодиця, хазяїн, добродій, сокіл*.

2.2. Характерні риси евфемізмів на позначення статі в англійській та українській мовах

Українська (синтетична) та англійська (аналітична) мови мають різну природу, що призводить до труднощів перекладу окремих лексичних одиниць та засобів, включно з фразеологічними, ідіоматичними та, безумовно, евфемістичними конструкціями. Аналітичність виражається позначенням граматичних особливостей окремих слів за допомогою таких мовних засобів, як сталий прядок слів у реченні, прийменники, артиклі та інші допоміжні слова, які допомагають вказати час і т. п.; синтетичність, у свою чергу, реалізується

шляхом додавання широкого спектру закінчень. Однак окремі підгрупи евфемізмів, зокрема на позначення статі, з різних причин все ж мають спільні риси в обох мовах. (Buchstaller, Siebenhaar, 2017).

Українці та англійці переважно використовують описовий спосіб для утворення евфемізмів. Характерною рисою евфемізмів в обох мовах виступає й широке застосування прикметників. Так, вираз *member of the fair sex* (*представниця прекрасної статі*) притаманний обома мовам, проте не варто забувати, що таке визначення є сексистським та образливим у сьогоденному контексті після століть боротьби жінок за рівноправ'я. Таким чином, починаючи як евфемізм цей термін поступово трансформувався в дисфемізм. Для заміщення слова *prostitute* (*новія*) використовуються подібні описи: *lady of the night, girl of the street* (*дама легких звичаїв; дівчина, легка на вдачу*). Для представників чоловічої статі в цьому випадку вживають такі вирази, як *nighttime accountant, handsome companion* (*секс-працівник, ніжний друг*).

Протягом останніх десятиліть в обох мовах також розвинулося поняття гендерно-нейтральних займенників та назв. Наприклад, *health care professional* (*спеціаліст у галузі охорони здоров'я*) може означати *female/male doctor* (*лікарка/лікар*).

Запозичені з англійської диференціюючі слова *gentleman* (*джентельмен*) та *gentlewoman* (*джентельвумен*), які було введено задля уникнення статевої дискримінації у мовленні, вже певний час тому також увійшли в ужиток в українській мові. Спільними для обох мов виступають й узагальнюючі евфемізми, як-от *partner* (*партнер/партнерка*), *person* (*особа*), *citizen* (*громадянин/громадянка*), *individual* (*індивід*), які використовуються задля уникнення непорозумінь та образ.

2.3. Семантичні особливості евфемізмів на позначення статі в англійській та українській мовах

Г. Юл у своїй книжці "Study of Language" розповідає про семантику як про науку про значення слів, словосполучень і речень. Таким чином, слова завжди мають загальноприйняте значення, і важливо розрізнити сенс, який несе слово зазвичай, і сенс, який мовець вкладає в нього в цьому конкретному випадку. Це особливо важливо пам'ятати при аналізі евфемізмів, які переважно вживаються в переносному значенні. (Юл, 2010).

Евфемізми на позначення статі використовуються для заміни слів, пов'язаних зі статтю та гендером. Сюди також можна віднести ввічливіші відповідники до назв табуйованих "питомо чоловічих та жіночих професій". Цікаво також розглядати це питання з перспективи сексуальної орієнтації. Слово *gay* було вперше використано як евфемізм до *homosexual*, а згодом поширилося й на всіх людей не-гетеросексуалів. *Plays for the other team* (*грає за іншу команду*) також може стосуватися як геїв, так і лесбійок, подібно до *spinster/old maid* (*дівуця/стара діва*) та *confirmed bachelor* (*затямий холостяк*) в окремих випадках. Залежно від контексту останні приклади вживаються також щодо людей асексуального спектру.

Говорячи про евфемізми на позначення статі, варто зазначити, що значного поштовху їхній появі надало виникнення та розвиток інтернету та інтернет ресурсів, таких як соціальні мережі по типу X (у минулому Twitter), Tumblr, Facebook, Reddit, Instagram, TikTok та ін., адже це явище спонукало появу безлічі скорочень (*fem, male*), нових або видозмінених під впливом та в особливих середовищах субкультур слів (*gal, queen, sis* — для осіб жіночої статі; *bloke, fella, dude, homie* — для чоловіків) серед іншого. Однак значення виразу, використаного для заміни початкового терміну (*woman, man*) часто є переносним. Останніми роками первинно негативні слова в лексиконі молоді набирають позитивного сенсу. Наприклад, *bitch, cunt, slut, whore* — це лайка, яка набула схвального відтінку. Слова *E-girl* (приваблива модна молода жінка, яка публікує свої фото чи відео онлайн), *Clean Girl* (дівчина, яка наносить легкий, "натуральний" макіяж), *Pick me girl* ("не така, як усі" дівчина, яка поводить таким чином задля того, аби привернути увагу чоловіків), *slay*

(успішна та впевнена людина, дії, одяг, зовнішність якої ви схвалюєте), *fire/lit* (приваблива, "гаряча" людина), *fit* ("підтягнута" людина в хорошій фізичній формі), *Karen* (жінка з дратуючою поведінкою та вимогами) використовуються для опису зовнішності чи характеру оточуючих. *BAMF* (*badass motherfucker*) позначає сміливу, самовпевнену людину, когось "крутого"; *BDE* (*Big Dick Energy*) — амбіційного й зухвалого чоловіка чи жінку, які дійсно мають підстави для самовдоволеності; *girly pop* — представник/представниця/представники спільноти ЛГБТК+ або люди із винятковим стилем та чоловіки із жіночною поведінкою; *mid* — хтось із посередньою зовнішністю; *simp* — людина (зазвичай чоловік), що відчайдушно прагне уваги та визнання жінки, в деякому контексті *слабак*. А от вирази *alpha* (початково використовувалося для опису домінантного, часто консервативного та агресивного чоловіка на вершині чоловічої ієрархії) та *sigma* (амбітний незалежний чоловік, що тримається осторонь і думає нестандартно) досить швидко набули висміювального відтінку. Іншими словами, евфемізми перетворилися на дисфемізми. (Ubiquitous Blog, 2024; Urban Dictionary, 2024).

Семантичне значення евфемізмів в англійській та українській мовах не є однаковим внаслідок різного менталітету. Наприклад, вираз *caught the Irish flu* використовується англійцями для опису людини у стані алкогольного сп'яніння та пов'язується зі знаменитим ірландським віскі. У свою чергу, *the Old Boy* означає *Диявол* і завдячує своїм походженням не менш відомій британській ввічливості. В українській же мові те саме поняття замінюється менш стриманими та дещо зневажливими евфемізмами (*дідько, нечистий, лихий*). Вираз *Зелений змії* заміщує слово *горілка* й пояснюється тим, що в часи Київської Русі-України певні алкогольні напої настоювалися травах, зіллях, або, як досі кажуть у деяких регіонах — зелях. Однак евфемізми на позначення статі не відрізняються докорінно, оскільки заміщають подібні поняття, притаманні обом культурам. (Білодід, 1972).

Висновки до Розділу 2

В англійській та українській мовах існують граматичні риси, притаманні евфемізмам у широкорозповсюдженому мовленнєвому контексті та евфемізмам на позначення статі зокрема. У свою чергу, різні способи вираження та словотворча мотивація надає підґрунтя для подальших більш детальних досліджень евфемізмів окремо від решти лексичних, семантичних та граматичних явищ.

З огляду на проведені дослідження, можна зробити висновок, що в українській та англійській мовах присутня більша кількість відмінностей, ніж подібностей. Незважаючи на такі спільні риси, як схильність до описового способу творення та обширного застосування прикметників, аналітична (аналітична) й синтетична (українська) типологія поданих мов занадто різняться й, як результат, абсолютні еквіваленти евфемізмів на позначення статі зустрічаються вкрай рідко. Натомість, семантичний контекст, який різниться в досліджуваних мовах та культурах в залежності від епохи та відмінностей в менталітеті двох народів, сприяє утворенню різноманітних форм евфемізмів в загальному та евфемізмів на позначення статі зокрема.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Початок досліджень поняття "евфемізм" сягає XVII століття, і з того моменту було написано та видано чимало наукових праць вчених з усього світу.

Дослідженням поняття евфемізм присвятили свої роботи такі вчені, як Кейт Баррідж, Кіт Аллан, Мігель Касас Гомез, Джеймс Брейн, Джеффри Г'юз та інші. Загалом вони дотримувалися думки, що евфемізми — це слова, які заміщають табувані поняття з первинно негативним значенням. Визначено, що основними рисами евфемізмів є переносне значення, описовий спосіб та широке застосування прикметників в англійській та українській мовах.

Семантичне значення евфемізмів в загальному та евфемізмів на позначення статі зокрема здебільшого збігається в обох мовах, оскільки і в англійській, і в українській існують заміщені поняття (*жінка, чоловік*). Проте оскільки в англійській мові на даний момент розгортаються суперечки щодо концепту гендеру, останнім часом в англійській, на відміну від української, використовується більше гендерно-нейтральних термінів (*person, citizen, individual*).

До граматичних особливостей евфемізмів на позначення статі можна віднести зменшувально-пестливі суфікси (*hubby — чоловіченько, birdie — голубонька, квіточка — rose*) та використання різноманітних закінчень (в українській мові) — наприклад, "-а", "-я" характеризує жіночий рід, нульове закінчення — чоловічий. Англійська мова вирізняється своєю нейтральністю, коли стать можна визначити за додаванням слів *male* та *female*.

В цілому, евфемізми знаходять широке вираження в обох мовах та мають свої особливості з граматичної точки зору. Вивчення цієї теми має неабияке значення в сучасному світі, адже вже довгий час триває боротьба за рівноправ'я жінок і чоловіків, та постає необхідність підтримувати ввічливі стосунки з оточуючими, уникати дисфемізмів та образливих слів, у чому значну роль відіграють евфемізми на позначення статі зокрема.

РЕЗЮМЕ

У поданій курсовій роботі було розглянуто етимологію терміну

"евфемізм", роль та функції досліджуваного явища, семантичні та граматичні особливості евфемізмів в контексті категорії статі та в загальній перспективі. Було докладно вивчено теоретичні матеріали вчених-мовознавців, подано приклади евфемізмів, а також їхні еквіваленти в іншій мові та заміщені табуйовані поняття.

Дослідження виступає значним науковим надбанням, адже в ньому подано детальні пояснення таких основних положень, як сфери застосування, функції та ролі, походження, граматичні та семантичні характерні ознаки й подібні та відмінні риси евфемізмів загалом та евфемізмів на позначення статі в типологічно різних англійській та українській мовах. Обґрунтовано згадану аналітичну та синтетичну природу цих мов та її маніфестивність на письмі та при мовленні. Все це забезпечує цінну можливість заглибитися в теоретичне підґрунтя досліджуваного питання.

Не меншою є й практична значимість поданої роботи, позаяк викладені матеріали виступають вагомим допоміжним ресурсом при аналізі різних типів евфемізмів, їхньої будови, характеристик та функцій. Відштовхуючись від проданих досліджень, читач може покращити рівень загальних знань з англійської та української мов та поглибити розуміння поняття евфемізм та евфемізм на позначення статі.

Ключові слова: евфемізм, евфемізм на позначення статі, стать, гендер, типологія, граматичні особливості, експресивність, замітник, еквівалент, вираз, дискурс.

RESUME

In this term paper, the etymology of the term "euphemism", its role and functions, as well as the semantic and grammatical features of euphemisms in the context of the category of gender and in general were studied. The theoretical materials of linguists have been studied in detail, examples of euphemisms, as well as their equivalents in other languages and substitutable taboo concepts have been presented.

The study poses a significant scientific achievement as it provides detailed analysis of such basic concepts as fields of use, functions and roles, origin, grammatical and semantic characteristics and similarities and distinctive features of euphemisms in general and euphemisms for gender in typologically different English and Ukrainian languages, as well as substantiates the above-mentioned nature of typological features of these languages and its manifestation in writing and speech. All this provides a valuable opportunity to delve into the theoretical background of the issue under study.

The practical significance of this work is no less important, since the materials presented here are a significant auxiliary resource in analyzing different types of euphemisms, their structure, characteristics, and functions. Based on the research, the reader can improve their general knowledge of English and Ukrainian and deepen their understanding of the concept of euphemism and gender euphemism.

Keywords: euphemism, euphemism for gender, sex, gender, typology, grammatical features, expressiveness, substitute, equivalent, expression, discourse.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Баран, Я. А., Зимомря, М. І. (1999). Теоретичні основи фразеології. *Редакційно-видавнича рада Ужгородського державного університету та Закарпатське відділення педагогічного товариства України.*
- Білодід, І. К. (1972). Словник української мови. Т. 3. *Київ: Наук. Думка.*
- Брус, М. П. (2019). Фемінитиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування : автореф. дис. ... д-ра філол. наук. *Івано Франківськ.*
- Корнелаєва, Є. В. (2019). Лінгвістична природа евфемізмів. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис», № 5.*
- Марченко, Т. А. (2020). Евфемізми в сучасних українській та англійській мовах. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.*
- Ставицька, Л. О. (2008). Українська мова без табу = Ukrainian Without Taboos : слов. нецензур. лексики та її відповідників : обценізми, евфемізми, сексуалізми. *Укр. наук. ін-т Гарвард. ун-ту, Ін-т Критики, НАН України, Ін-т укр. мови. – Київ: Критика, 454.*
- Тимошук, Н. М. (2023). Евфемізми в сучасному політичному дискурсі: промови Джозефа Байдена про війну в Україні. *Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету.*
- Харченко, О. В. (2023). Українські метафоричні евфемізми під час російсько-української війни. *Обрії друкарства, 2(14), 90 - 101.*
[https://doi.org/10.20535/2522-1078.2023.2\(14\).295247](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2023.2(14).295247)
- Юшук, І. П. (1998). Практичний довідник з української мови. *Київ : Рідна мова, 223.*
- Allan, K., Burrige, K. (2006). Taboos and their origins. *Forbidden Words. Cambridge, 1–28.* <https://doi.org/10.1017/cbo9780511617881.001>

- Allan, K. (2009). The connotations of English colour terms: Colour-based X-phemisms. *Journal of Pragmatics*, 41(3), 626 - 637. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2008.06.004>
- Brain, J. L. (1979). The last taboo: Sex and the fear of death. *Garden City, N.Y : Anchor Press /Doubleday*, 256.
- Burridge, K. (2012). Euphemism and Language Change: The Sixth and Seventh Ages. *Lexis*, No. 7. <https://doi.org/10.4000/lexis.355>
- Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus. (2024). *Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus*. <https://dictionary.cambridge.org/>
- Casas Gómez, M. (2012). The Expressive Creativity of Euphemism and Dysphemism. *Lexis*, No. 7. <https://doi.org/10.4000/lexis.349>
- European Pravda. (2024). Boris Johnson: I Believe That Ukraine Will Retake Crimea and Donbas, but Russia Will Not Dissolve. *European Pravda*. <https://www.eurointegration.com.ua/eng/interview/2023/01/18/7154388/>
- Enright, D. J. (1985). Fair of speech: The uses of euphemism / ed. by E. D. J. 1920-. *Oxford [Oxfordshire] : Oxford University Press*, 222.
- Hughes, G. (2006). Encyclopedia of Swearing: The Social History of Oaths, Profanity, Foul Language, and Ethnic Slurs in the English-speaking World. *Taylor & Francis Group*.
- Kornelaieva, Y. V. (2019). THE LINGUISTIC NATURE OF EUPHEMISMS. *Lviv Philological Journal*. Vol. 5, 70 - 75. <https://doi.org/10.32447/2663-340x-2019-5-12>
- Buchstaller, I., Siebenhaar, B. (2017). Language Variation - European Perspectives VI / ed. by I. Buchstaller, B. Siebenhaar. *Amsterdam : John Benjamins Publishing Company*. <https://doi.org/10.1075/silv.19>
- McEnery, T. (2005). Swearing in English: Bad language, purity, and power from 1586 to the present. *New York : Routledge*.
- The Ultimate Glossary of TikTok Slang for 2023. (2024). UBIQUITOUS. *UBIQUITOUS: Influencer Marketing at Scale*. URL:

<https://www.ubiquitousinfluence.com/post/tiktok-slang>

Tymoshchuk, N. M. (2023). EUPHEMISMS IN JOSEPH BIDEN'S MODERN POLITICAL DISCOURSE IN THE WAR IN UKRAINE. *Alfred Nobel University Journal of Philology*, vol. 2, no. 26/2, 210 - 224.
<https://doi.org/10.32342/2523-4463-2023-2-26/2-13>

Urban Dictionary: Sigma. (2024). *Urban Dictionary*. URL:
<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Sigma>

Yule, G. (2010). *Study of Language*. Cambridge University Press.

Λεξικό της κοινής νεοελληνικής. Η Πύλη για την ελληνική γλώσσα. (2024).
https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=E*&dq=

ДОДАТОК 1

**ПОРІВНЯННЯ ПРИКЛАДІВ ЕВФЕМІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА
УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

Англійські варіанти евфемізмів на позначення статі	Українські варіанти евфемізмів на позначення статі	Табуйоване поняття англійською мовою	Табуйоване поняття українською мовою
member of the fair sex, the gentle sex	прекрасної статі	woman	жінка
birdie	пташечка, голубка	woman	жінка
skirt	спідниця (сховатися за спідницю)	woman	жінка
better half	краща половинка	woman	жінка
homemaker	хазяйка, хазяїн	man	чоловік
keeper	захисник	man	чоловік
confirmed bachelor	голубий	homosexual man	гомосексуальний чоловік
non-binary	небінарний, третя статя	person of neither male nor female gender	особа, чий гендер ні чоловік, ні жінка
streetwalker, seamstress	жінка/чоловік легкої поведінки	male/female prostitute	чоловік/жінка, що займається проституцією
spouse	член подружжя	man/woman	чоловік/жінка
human being	людина	man/woman	чоловік/жінка
madam	пані	woman	жінка

rose	квіточка	woman	жінка
hubby	чоловіченько	man	чоловік